

STRATEGJIA E BANKËS SË SHQIPËRISË PËR EDUKIMIN DHE PËRFSHIRJEN FINANCIARE, 2024-2026¹

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

1. Banka e Shqipërisë (BSH) me asistencën teknike të Bankës Botërore, ka hartuar Strategjinë e Bankës së Shqipërisë për Edukimin dhe Përfshirjen Financiare (SBSHEPF), një dokument i parë i koordinuar institucionalisht për të promovuar edukimin financiar si një nxitës kyç i përfshirjes financiare, mirëqenies dhe qëndrueshmërisë për të gjithë.
2. SBSHEPF është hartuar duke u mbështetur në punën dhe objektivat e Bankës së Shqipërisë, në zhvillim të përpjekjeve ekzistuese shumëvjeçare në fushën e edukimit financiar, si dhe në ato të institucioneve partnere publike dhe private, të pasqyruara në Hartën e Nismave të Edukimit Financiar në Shqipëri (2023). Strategjia është mbështetur nga rezultatet dhe analizat e Vrojtimit për Matjen e Kulturës dhe Përfshirjes Financiare të kryer në vitin 2019 nga Banka e Shqipërisë. Edukimi financiar ka qenë në vëmendjen e BSH-së prej mbi 15 vjetësh. Ajo ka një eksperiencë të gjatë dhe të suksesshme në fushën e edukimit dhe të përfshirjes financiare, të bazuar në praktikat më të mira botërore. SBSHEPF ofron një kornizë për të realizuar objektivat e BSH-së për edukimin dhe përfshirjen financiare.
3. SBSHEPF bazohet në standardet, udhëzimet dhe parimet ndërkombëtare të hartuara nga OECD dhe të miratuara nga G20. Roli i edukimit financiar në përmirësimin e mirëqenies financiare të individëve dhe sigurimin e stabilitetit dhe funksionimit efektiv të tregjeve financiare është njohur dhe pranuar gjerësisht. Një sërë organizmash ndërkombëtarë rekomandojnë adresimin e rritjes së kulturës financiare nga institucionet publike përmes hartimit dhe zbatimit të strategjive kombëtare të edukimit financiar².

¹ Kjo strategji është kurorëzim i punës dhe përpjekjeve shumëvjeçare të Bankës së Shqipërisë (BSH) dhe partnerëve të tjerë, në fushën e edukimit dhe përfshirjes financiare të popullsisë shqiptare. Autorët dëshirojnë të falënderojnë Grupin e Bankës Botërore për ndihmën dhe kontributin e dhënë në hartimin e këtij dokumenti, si dhe Sekretariatit Shtetëror të Zvicrës për Çështjet Ekonomike (SECO) për mbështetjen financiare.

² G20/OECD ka miratuar agjendën e edukimit financiar duke prezantuar një sërë parimesh të nivelit të lartë: Përfshirja Financiare Novatore (2010); Mbrojtja Financiare e Konsumatorit (2011); Strategjitë Kombëtare për Edukimin Financiar (2012); Rekomandimi i Këshillit të OECD për Kulturën Financiare, OECD/LEGAL/0461; dhe Parimet e nivelit të lartë të G20 për Përfshirjen Financiare Digjitale (2021).

4. **Banka e Shqipërisë e ka renditur edukimin e publikut ndër objektivat e saj strategjike që nga viti 2003³, me fokus kryesisht njohjen e institucionit të bankës qendrore dhe rritjen e transparencës së saj në publik. Mbi bazën e kësaj eksperience, por edhe në përputhje edhe me zhvillimet globale në këtë fushë, natyrshëm u tranzitua drejt edukimit financiar të publikut. Në strategjitë afatmesme të Bankës së Shqipërisë, duke filluar nga ajo për periudhën 2013-2015 e në vijim, rritja e kulturës financiare në vend vendoset si objektiv strategjik i Bankës së Shqipërisë.**
5. **Nga viti 2011 me frekuencë një herë në 4 vjet, BSH kryen vrojtimin kombëtar për matjen e nivelit të kulturës dhe përfshirjes financiare të popullatës së rritur në Shqipëri, bazuar në metodologjinë e OECD/INFE. Ky vrojtim vlerëson njohuritë, sjelljet dhe qëndrimet financiare dhe të dhënat e tij përdoren për të informuar vendimmarrjen dhe politikën e edukimit. Rezultatet e vrojtimin të vitit 2019, tregojnë që individët në Shqipëri zotërojnë vetëm 53% të njohurive, sjelljeve dhe qëndrimeve të duhura financiare, krahasuar me mesataren globale prej 63%. Kjo reflektohet edhe në një nivel të ulët të përfshirjes financiare, si në aspektin e aksesit ashtu edhe të përdorimit.**
6. **Mirëqenia financiare, e konsideruar si objektivi përfundimtar i edukimit financiar, është e ulët (vlerësuar 7.7 nga 20), çka tregon se individët në Shqipëri janë përgjithësisht të pasigurt për financat e tyre. Indeksi mesatar global është 9.5 dhe mesatarja e OECD-së është 9.9 për 2019. Një rezultat nën mesataren tregon se mirëqenia financiare e individëve në Shqipëri është e ulët, duke i bërë të ndihen të pasigurt për të ardhmen dhe të kenë më pak besim që do të jenë në gjendje të absorbojnë goditjet financiare.**
7. **Misioni i SBSHEPF është të sigurojë që individët në Shqipëri të fitojnë njohuritë, të zotërojnë aftësitë, të mbajnë qëndrimet dhe të zhvillojnë sjelljet e duhura, të sakta dhe të zbatueshme që u mundësojnë atyre të marrin vendime financiare të mirinformuara, me synim final përmirësimin e mirëqenies dhe qëndrueshmërisë së tyre financiare.**
8. **Objektivat kryesorë të SBSHEPF janë: i) Miradministrimi i financave personale dhe huamarrja e shëndetshme; ii) Planifikimi dhe kursimi për të ardhmen; iii) Parandalimi dhe mbrojtja e konsumatorit.**
9. **Për t'i realizuar këta objektiva, Banka e Shqipërisë do të bazohet në këto parime strategjike: a) Iniciativa me shtrirje të madhe dhe për një publik të gjerë; b) Rritja e përdorimit të mjeteve dhe burimeve të paanshme të informacionit financiar, drejtuar kryesisht segmenteve**

³ Dokumenti "Plan zhvillimi institucional për periudhën afatmesme, 2003-2005", Banka e Shqipërisë, 2003.

vulnerabël të popullsisë; c) Ofrimit të udhëzimeve dhe këshillimit të shënjestruar dhe me cilësi; d) Kërkimi i sinergjive në organizimin e aktiviteteve dhe programeve të përbashkëta me institucione e tjera; e) Përmirësimi i monitorimit dhe vlerësimit.

1. HYRJE

10. **Strategjia e Bankës së Shqipërisë për Edukimin dhe Përfshirjen Financiare (SBSHEPF) 2024-2026 është hartuar në përputhje me praktikat më të mira ndërkombëtare dhe është një dokument që zyrtarizon përpjekjet e Bankës së Shqipërisë për të promovuar edukimin financiar si një e mirë publike për të gjithë, për të nxitur më tej përfshirjen financiare, mbrojtjen e konsumatorëve dhe rritjen e mirëqenies financiare të individëve dhe të qëndrueshmërisë së sistemit financiar në tërësi.**
11. **Roli i edukimit financiar në përmirësimin e mirëqenies financiare të individëve dhe sigurimin e stabilitetit dhe funksionimit efektiv të tregjeve financiare është njohur dhe pranuar gjerësisht. G20/OECD ka miratuar agjendën e edukimit financiar duke prezantuar një sërë parimesh të nivelit të lartë: Përfshirja Financiare Novatore (2010); Mbrojtja Financiare e Konsumatorit (2011); Strategjitë Kombëtare për Edukimin Financiar (2012); Rekomandimi i Këshillit të OECD për Kulturën Financiare, OECD/LEGAL/0461; dhe Parimet e nivelit të lartë të G20 për Përfshirjen Financiare Digjitale (2021).**
12. **Edukimi i publikut është renditur si një ndër objektivat strategjike të Bankës së Shqipërisë që nga viti 2003⁴, me fokus kryesisht njohjen e rolit të bankës qendrore, objektivit kryesor të stabilitetit të çmimeve, të objektivave të tjerë dytësorë, si dhe të funksioneve të saj. Në Strategjinë afatmesme të Bankës së Shqipërisë për periudhën 2013-2015⁵, rritja e kulturës financiare në vend, kryesisht tek brezat e rinj përcaktohet si objektiv strategjik i Bankës së Shqipërisë në funksion të stabilitetit të çmimeve dhe të stabilitetit financiar.**

⁴ Dokumenti "Plan zhvillimi institucional për periudhën afatmesme, 2003-2005", Banka e Shqipërisë, 2002.

⁵ Strategjitë afatmesme të Bankës së Shqipërisë për periudhat 2013-2015; 2016-2018; 2019-2021, 2022-2024; 2023-2025, Banka e Shqipërisë.

Në këtë Strategji, termat “Edukim Financiar”, “Kulturë Financiare” dhe “Përfshirje financiare” janë përdorur sipas përkufizimeve të OECD:

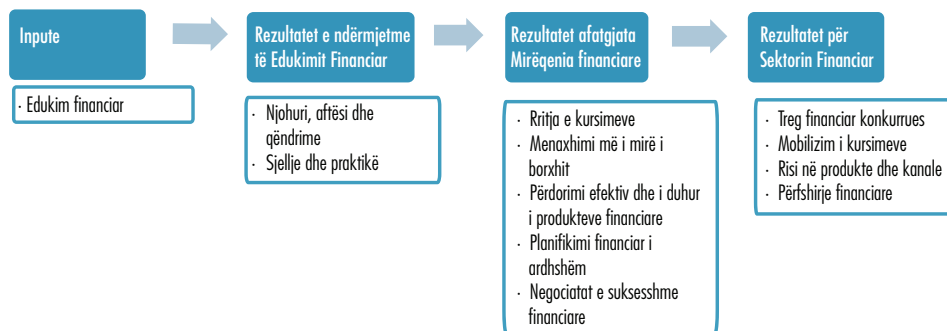
- **Edukimi financiar** është një mjet për rritjen e kulturës financiare të konsumatorëve. Sipas OECD-së*, edukimi financiar është procesi me anë të të cilit konsumatorët financiarë dhe investitorët përmirësojnë të kuptuarit e produkteve dhe koncepteve financiare dhe, nëpërmjet informacionit, udhëzimeve dhe këshillave objektive, zhvillojnë aftësi dhe vetëbesim për t'u bërë më të ndërgjegjshëm për rreziqet dhe mundësitë financiare, të bëjnë zgjedhje të informuara, të dinë se ku të drejtohen për ndihmë dhe të ndërmarrin veprime të tjera efektive për të përmirësuar mirëqenien e tyre financiare.
- **Kultura financiare** përfaqëson një kombinim të ndërgjegjësimit, njohurive, aftësive, qëndrimit dhe sjelljes së nevojshme për të marrë vendime financiare të shëndosha dhe me synim fundor rritjen e mirëqenies financiare individuale (OECD/INFE, 2015).
- **Përfshirja financiare** është procesi i promovimit të aksesit të përballueshëm, në kohë dhe adekuat ndaj produkteve dhe shërbimeve financiare të rregulluara dhe zgjerimit të përdorimit të tyre nga të gjitha segmentet e shoqërisë përmes zbatimit të qasjeve të përshtatura, ekzistuese dhe inovative duke përfshirë ndërgjegjësimin financiar dhe edukimin, me synimin për të promovuar mirëqenien financiare si dhe përfshirjen ekonomike dhe sociale.

Termet “edukim financiar” dhe “kulturë” shpesh përdoren në mënyrë të ndërsjellë, por përfaqësojnë koncepte shumë të dallueshme. Shkurtimisht, edukimi financiar synon të rrisë kulturën financiare të konsumatorëve, gjë që u mundëson individëve të bëhen më të aftë financiarisht (rezultat i përmirësimit të kulturës financiare) kur zbatojnë njohuritë e tyre në praktikë.

* (OECD 2005).

13. SBSHEPF është dizenuar për të garantuar që individët në Shqipëri të kenë mundësi të zhvillojnë njohuri e kapacitete të mjaftueshme, të sakta e të aplikueshme dhe të adaptojnë sjellje dhe qëndrime që i bëjnë ata të ndërmarrin veprime ekonomike e financiare të mirinformuara më qëllim përmirësimin e mirëqenies ekonomike e financiare.

Figura 2: Teoria e ndryshimit për edukimin financiar

14. Kjo Strategji vjen si një domosdoshmëri për të rritur më tej kulturën financiare dhe përdorimin e shërbimeve financiare të rregulluara në kushtet e sofistikimit të sektorit financiar dhe të rreziqeve të reja për konsumatorin. Edukimi financiar mund të adresojë barrierat e kërkesës, të tilla si perceptimi se nuk i përmbush kushtet për të përfituar një produkt financiar, kanë kosto të lartë, njohuritë e pakta mbi produktet financiare, rreziku që ato mbartin etj. Me rritjen e kulturës financiare, individët familjarizohen me produktet financiare, mundësitë që ofrojnë ato në terma të pagesave, kursimeve dhe investimeve, si dhe fillojnë t'i aksesojnë dhe t'i përdorin ato. Nga ana tjetër, rritja e kërkesës mund t'i nxisë ofruesit e produkteve dhe shërbimeve financiare të zhvillojnë produkte më të përshtatshme financiare dhe për të përmbushur kërkesën në rritje për to. Njëkohësisht, individët e edukuar financiarisht mund të mbrohen më mirë ndaj borxhit të tepërt, rreziqeve që mbartin produktet dhe shërbimet financiare, mbrojtjes së të dhënave të tyre personale, praktikave mashtruese etj. Së fundi, me rritjen e shërbimeve digjitale dhe inovative, lehtësirat që ofrojnë ato, edukimi financiar në këtë drejtim do të luajë një rol kyç në aftësimin e konsumatorëve edhe për përdorimin e sigurt dhe përvetësimin e shërbimeve financiare digjitale.
15. Përmes rritjes së kulturës financiare, SBSHEPF do të synojë të ndihmojë në përmirësimin e transmetimit të politikës monetare. Individët me nivel të lartë të kulturës financiare marrin vendime financiare më të mira dhe në kohë, reagojnë më shpejt dhe në mënyrën e duhur ndaj ndryshimeve të politikës monetare të Bankës së Shqipërisë, duke mundur të funksionim më efikas të kanaleve të transmetimit monetar.
16. Në këtë kuadër, BSH, në bashkëpunim me aktorë të tjerë të sektorit financiar, ka udhëhequr përpjekjet për edukimin financiar në Shqipëri. Nga viti 2006, BSH e ka trajtuar çështjen e edukimit financiar si një nga prioritetet e saj, duke i konsideruar ndërgjegjësimin dhe promovimin e edukimit financiar si një të mirë publike. Nga ana tjetër, aktorë të ndryshëm kanë zbatuar një gamë të gjerë aktiviteteve për edukimin financiar. Në vitin 2018,

disa nga aktorët e tjerë më aktivë në edukimin financiar krijuan Rrjetin Shqiptar të Edukimit Financiar (ANFE) për të koordinuar veprimtarinë e tyre në këtë fushë. Banka e Shqipërisë ka mbajtur një lidhje të vazhdueshme me këtë rrjet dhe është përpjekur të informojë punën e tyre dhe të orientojë dhe të bashkëpunojë duke lehtësuar (kur ka qenë e mundur) aktivitetet e rrjetit. Përveç iniciativave individuale, mes BSH dhe institucioneve homologe është ngritur një marrëdhënie partneriteti edhe në lëmin e edukimit financiar, me organizimin e një sërë aktivitetesh të përbashkëta. Një traditë e mirë bashkëpunimi mes BSH, AAB, ASD dhe JAA është ndërtuar gjatë zhvillimit të aktiviteteve të Javës së Parasë.

17. **Përpjekjet për të promovuar edukimin financiar në Shqipëri shkojnë paralelisht me disa reforma madhore në sektorin financiar, të cilat synojnë përmirësimin e përfshirjes financiare, eficiencës dhe shumëllojshmërisë së shërbimeve financiare në vend.** SBSHEPF nuk synon t'i mbivendoset ose të anashkalojë analizat dhe strategjitë ekzistuese, por i plotëson dhe referon këto dokumente thelbësore dhe ofron një kornizë për të realizuar objektivat e edukimit dhe përfshirjes financiare. Ajo është në një linjë edhe me objektivat specifike të Strategjisë Kombëtare të Pagesave me Vlerë të Vogël (SKPVV)⁶.
18. **SBSHEPF është hartuar duke u mbështetur në rezultatet e Vrojtimit për Matjen e Kulturës dhe Përfshirjes Financiare të kryer në vitin 2019, në Hartën e Nismave të Edukimit Financiar në Shqipëri të kryer në vitin 2023, si dhe mbështetur në vërtetime të tjera të kryera nga BSH, si p.sh. Vrojtimi i Pasurisë së Familjeve Shqiptare⁷.** Rezultatet e vërtetimeve të ardhshme do të shërbejnë për të matur dhe monitoruar impaktin e aktiviteteve edukuese në periudhën e referencës dhe për të orientuar strategjinë në të ardhmen.
19. **Qëllimi i SBSHEPF është të ofrojë një qasje koherente, të koordinuar institucionalisht dhe të fokusuar drejt objektivit për hartimin dhe ofrimin e aktiviteteve të edukimit financiar.** Më konkretisht, SBSHEPF synon: (i) të mbështesë vizionin, misionin dhe objektivat për edukimin financiar; (ii) të analizojë gjendjen aktuale të aftësive financiare në Shqipëri, duke përfshirë programet kryesore të edukimit financiar, për të ndërmarrë veprime të informuara në të ardhmen; (iii) të identifikojë segmentet e popullatës dhe veprimet që do të kenë prioritet; (iv) të ofrojë udhëzime për krijimin dhe funksionimin e një strukture koordinuese të edukimit financiar, duke përfshirë sistemet e monitorimit, vlerësimit dhe raportimit; dhe (v) të përfshijë burimet njerëzore me ekspertizë në fushat kryesore

⁶ Dokument i miratuar nga Komiteti Kombëtar i Sistemit të Pagesave.

⁷ Për një përmbledhje mbi rezultatet e vrojtimit të raundit të parë, ju lutem referojuni, Dushku, E., Çami, O., (2022), "Albanian Household Wealth Survey-results from the first wave", Bank of Albania Working Paper, 02 (89) 2022).

të bankingut qendror: politikës monetare, mbikëqyrjes bankare, sistemeve të pagesave, stabilitetit financiar, kërkimit.

20. Materiali është organizuar si më poshtë. Pjesa e 2 vlerëson gjendjen aktuale të kulturës dhe përfshirjes financiare të Shqipërisë. Pjesa e 3 paraqet fillesat dhe fokusin aktual të edukimit financiar, boshllëqet dhe hapësirat për përmirësim. Pjesa e 4 shpjegon qëllimin, misionin dhe vizionin e SBSHEPF, si dhe thekson objektivat kryesorë dhe ata strategjikë ku do të fokusohet veprimtaria. Pjesa e 5 ofron një panoramë të kuadrit për veprim, kornizës institucionale dhe buxhetit të nevojshëm për zbatimin e strategjisë. Pjesa e 6 rendit treguesit kryesorë të performancës për monitorimin dhe vlerësimin e impaktit të SBSHEPF. Pjesa e 7 i detajon objektivat strategjikë, si dhe paraqet planin e veprimit 2024-2026, për zbatimin e SBSHEPF.

2. KONTEKSTI I VENDIT DHE TIPARET E TREGUT

GJENDJA E KULTURËS DHE PËRFSHIRJES FINANCIARE

21. **Vrojtimet dhe analizat e Bankës së Shqipërisë tregojnë se kultura dhe përfshirja financiare nuk janë në nivelet e dëshiruara.** Vrojtimi i Bankës së Shqipërisë për Matjen e Kulturës dhe Përfshirjes Financiare të kryer në vitin 2019 tregon se indeksi i kulturës financiare - apo totali i njohurive, sjelljeve dhe qëndrimeve të përshtatshme financiare - është në nivelin e 11.2 nga 21 që është vlera maksimale e këtij indeksi. Gjithashtu, vlera e këtij indeksi qëndron më poshtë se mesatarja e indeksit për të gjithë vendet të përfshirë në vrojtimin e 2019, (12.7) dhe e vendeve të OECD-së (13.0)⁸. Ky nivel i ulët i kulturës financiare të të rriturve në Shqipëri reflektohet në një nivel të ulët të përfshirjes financiare, si për sa i përket njohjes, ashtu edhe përdorimit të produkteve dhe shërbimeve financiare.
22. **Të dhënat nga Vrojtimi i BSH-së për Matjen e Kulturës dhe Përfshirjes Financiare në 2019 në Shqipëri, krahasuar me vendet e tjera të përfshira në vrojtimin e OECD-së⁹, po të njëjtin vit tregojnë që si njohja dhe përdorimi i produkteve financiare në Shqipëri është poshtë mesatares së vendeve që morën pjesë në vrojtimin e 2019.** Në Shqipëri vetëm 54% e individëve i njohin produktet financiare, më poshtë se mesatarja globale (83%) dhe e vendeve të OECD-së (86%). Në lidhje me përdorimin e produkteve financiare vërehet se vetëm 46% e individëve në botë dhe 41% e individëve në vendet e OECD-së kanë zgjedhur të përdorin një produkt financiar gjatë vitit të fundit,

⁸ Revista Ekonomike 6M-2, 2021, Banka e Shqipërisë, "Fakte mbi nivelin e kulturës dhe përfshirjes financiare në Shqipëri", Elona Dushku, 2021.

⁹ OECD/INFE 2020, International Survey of Adult Financial Literacy.

tregues që shfaqet mjaft heterogjen midis vendeve. Në Shqipëri, ky tregues është 37%, poshtë mesatares globale dhe të vendeve të OECD-së.

23. Gjithashtu të dhënat e vrojtimit tregojnë se produktet e pagesave (llogaritë rrjedhëse, kartat me parapagesë, shërbimet e pagesave nëpërmjet celularit) janë produktet financiare që zotërohen më shumë, nga 29% të individëve. Produktet e dyta financiare më të zotëruara në Shqipëri janë produktet e kursimit (22%), të ndjekura nga produktet e kreditit (13%) dhe produktet e sigurimit (9%). Niveli i zotërimit të këtyre produkteve është dy deri në katër herë më i ulët se mesatarja e OECD-së¹⁰.

NDËRGJEGJËSIMI FINANCIAR

24. Njohja e produkteve, shërbimeve dhe koncepteve të ndryshme financiare është thelbësore për të mundësuar më tej aksesin dhe përfshirjen financiare. Njohja bazike e produkteve dhe shërbimeve financiare është një parakusht për të kuptuar dhe përzgjedhur mjetet e përshtatshme financiare, për të menaxhuar paratë dhe për të shmangur rreziqet. Nga vrojtimet rezulton se një pjesë e konsiderueshme e shqiptarëve nuk i njohin produktet dhe shërbimet financiare të disponueshme. Shpesh kjo ndodh për shkak të njohurive financiare, mungesës së ekspozimit dhe aksesit të ulët në institucione apo shërbime të ndryshme financiare.
25. **Indeksi i njohurive financiare në vitin 2019 shënoi vlerën e 3.7 (nga 7 që është vlera maksimale), më i ulët se indeksi mesatar global (4.4). Vetëm 29% e individëve mund t'i përgjigjen saktë 5 nga 7 pyetjeve mbi njohuritë financiare, që është rezultati minimal i synuar për njohuritë financiare. Shqiptarët shpesh hasin vështirësi në kuptimin e vlerës në kohë të parasë dhe të normës së përbërë të interesit, përkatësisht vetëm 26% dhe 11% e individëve iu përgjigjen saktë këtyre pyetjeve, ose më pak se gjysma e niveleve globale (përkatësisht 65% dhe 11%).**
26. **Vetëm 54% e shqiptarëve njohin të paktën pesë produkte financiare, krahasuar me 83% të individëve në nivel global dhe 86% në vendet e OECD-së. Më pak se 40% e individëve kanë përdorur një produkt financiar vitin e fundit, ndërsa në nivel global ky tregues është më pak se 50%. Një e treta (ose 33%) e shqiptarëve i drejtohen familjes dhe miqve të ngushtë për të marrë borxh dhe për të kursyer para, nivel ky më i lartë se mesatarja globale dhe se mesatarja e vendeve të OECD-së.**

¹⁰ Në botë, mjetet e pagesës gjejnë një përdorim shumë të gjerë nga 70% e individëve në nivel global, në 81% e individëve në vendet e OECD-së. Globalisht, 50% e individëve zotërojnë produkte kursimi, 44% kanë produkte krediti dhe 37% kanë produkte financiare sigurimesh.

27. **Indeksi i sjelljes financiare të të rriturve në Shqipëri është 4.3 nga 9, çka tregon se individët shfaqin më pak se gjysmën (47%) e sjelljeve financiare të kujdeshme.** Për më tepër, të dhënat tregojnë se vetëm një e katërta e individëve kanë arritur rezultatin minimal të synuar për sjelljen financiare (6 nga 9), krahasuar me mesataren globale prej 49%.
28. **Shqipëria shënon rezultate pak më të larta se mesatarja globale për sa i përket indeksit të qëndrimeve financiare (3.2 nga 5).** Ky tregues dëshmon se shqiptarët shfaqin 64% të qëndrimeve kyçe afatgjata ndaj parasë, veçanërisht sa i përket planifikimit për të ardhmen dhe buxhetimit. Më shumë se gjysma e individëve demonstronë nivelin minimal të synuar për qëndrimin financiar (3 nga 5), duke shfaqur një qëndrim pozitiv ndaj planifikimit financiar, kursimit të të ardhurave dhe mirëqenies financiare.

PLANIFIKIMI FINANCIAR DHE MENAXHIMI I PARAVE

29. **Buxhetimi është një strategji thelbësore për menaxhimin e financave me qëllim përballimin e shpenzimeve dhe arritjen e qëllimeve financiare.** Pak më shumë se gjysma e shqiptarëve të anketuar raportojnë se planifikojnë gjithmonë se si do t'i shpenzojnë paratë dhe vetëm 42% e ndjekin gjithmonë planin. Një përqindje më e vogël e të rriturve mbajnë shënim shpenzimet e tyre të përditshme (26%). Individët që janë klientë bankarë, kanë më shumë gjasa t'i gjurmojnë saktë veprimet e tyre financiare, sesa jo-klientët. Të rriturit që i përmbahen shpesh planit të tyre ose që gjurmojnë shpenzimet e tyre të përditshme priren të kenë indeks më të lartë të kulturës financiare.
30. **Pothuajse të gjithë shqiptarët raportojnë se kanë një objektiv financiar (94%).** Shumica e të rriturve (91%) përmendin planifikimin për të ardhmen e fëmijëve, si objektivin e tyre kryesor. Objektivat e tjera përfshijnë ndërtimin ose përmirësimin e kushteve të banesës (38%), fillimin e një biznesi (16%), ose investimin në një fermë (15%).
31. **Mirëqenia financiare, e konsideruar si objektivi përfundimtar i edukimit financiar, qëndron në një nivel të ulët, me një rezultat të vlerësuar prej 7.7 nga 20, çka tregon se individët në Shqipëri janë përgjithësisht të pasigurt për financat e tyre.** Indeksi mesatar global është 9.5 dhe mesatarja e OECD-së është 9.9. Një rezultat nën mesataren tregon se gjendja financiare e individëve të anketuar i kufizon ata në planifikimin financiar, i bën të ndihen të pasigurt për të ardhmen dhe të kenë më pak besim që do të jenë në gjendje të absorbojnë goditjet financiare.

3. FILLESAT E EDUKIMIT DHE PROGRAMET EKZISTUESE TË BSH

32. Hartimi i Strategjisë së Bankës së Shqipërisë për Edukimin dhe Përfshirjen Financiare është mbështetur në vërtetimet dhe analizat e kryera nga Banka e Shqipërisë, në ekspertizën tonë shumëvjeçare, si dhe hartën e programeve ekzistuese të edukimit financiar në Shqipëri¹¹. Nevoja për të rritur njohuritë dhe aftësitë financiare në vendin tonë nuk është e re dhe një numër gjithnjë e në rritje institucionesh janë përfshirë në ofrimin e edukimit financiar në vend. Nga Harta e programeve edukative rezulton se në Shqipëri zhvillohen rreth 70 programe të edukimit financiar, që përfshijnë një gamë të gjerë iniciativash të zbatuara nga institucione publike, private dhe organizata të shoqërisë civile. Shumica e aktiviteteve janë të dizajnuara dhe zbatohen në baza ad-hoc, megjithatë disa prej tyre janë të vazhdueshme. Nismat nuk janë të koordinuara, në disa prej tyre vihet re fokus dhe karakteristika që mbivendosen, duke mos adresuar plotësisht nevojat ekzistuese të grupeve specifike të synuara.
33. Banka e Shqipërisë e ka renditur edukimin e publikut ndër objektivat e saj strategjike që nga viti 2003¹², me fokus kryesisht njohjen e institucionit të bankës qendrore, si dhe rritjen e transparencës dhe komunikimin e saj me publikun. Ndër instrumentet e përdorura në funksion të arritjes së këtij objektivi kanë qenë trajnimet për gazetarët e ekonomisë, të mësuesve të ekonomisë në gjimnaze, broshurat edukative etj¹³. Mbi bazën e kësaj eksperience, por edhe në përputhje edhe me zhvillimet globale në këtë fushë, natyrshëm u tranzitua drejt edukimit financiar të publikut. Në Strategjinë afatmesme të Bankës së Shqipërisë për periudhën 2013-2015¹⁴, rritja e kulturës financiare në vend përcaktohet si objektiv strategjik i Bankës së Shqipërisë, në funksion të objektivit kryesor dhe objektivave të ndërmjetëm të saj. Gjatë kësaj periudhe, numri dhe lloji i aktiviteteve u amplifikua dhe u pasurua me metoda bashkëkohore të mësimin interaktiv, i fokusuar kryesisht te nxënësit dhe studentët, pa lënë mënjanë publikun e gjerë. Të tilla kanë qenë: paketa mësimore për nxënësit e ciklit të ulët, moduli me zgjedhje të lirë për gjimnazistë mbi edukimin financiar, leksionet e Guvernatorit në universitete, fushatat ndërgjegjësuese, rrjetet sociale dhe multimediat, hapësirat edukative në Muzeun e Bankës së Shqipërisë etj.

¹¹ Dokumenti "Harta e programeve kryesore ekzistuese të edukimit financiar në Shqipëri" është përdorim të brendshëm.

¹² Dokumenti "Plan zhvillimi institucional për periudhën afatmesme, 2003-2005", Banka e Shqipërisë, 2002.

¹³ Për më shumë informacion, ndiqni linkun: https://www.bankofalbania.org/Muzeu_dhe_Edukimi/Edukimi/

¹⁴ "Strategjia afatmesme e Bankës së Shqipërisë për periudhën 2013-2015", Banka e Shqipërisë, 2012.

34. **Banka e Shqipërisë e ka formësuar bashkëpunimin institucional në fushën e edukimit përmes nënshkrimit të dy memorandumeve të bashkëpunimit, përkatësisht me Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës (2007) dhe Shoqatën Shqiptare të Bankave (2014).** Objekti i këtyre dokumenteve është nxitja e bashkëpunimit reciprok në fushën e edukimit të nxënësve të shkollave nëntëvjeçare dhe të mesme; si dhe të studentëve të universiteteve në fushat e ekonomisë, financës dhe bankës. Këto nisma bashkëpunimi kanë dhënë ndikim, por që ndikimi të jetë më i madh duhet që të ketë një koordinim dhe një bashkëpunim më të mirë me qëllim rritjen e kulturës financiare të gjithë individëve në Shqipëri për të forcuar më shumë qëndrueshmërinë dhe mirëqenien financiare të tyre.

SFIDAT E IDENTIFIKUARA PËR OFRIMIN E EDUKIMIT FINANCIAR

35. Të dhënat dhe analizat e bëra nga Banka e Shqipërisë, tregojnë një urgjencë dhe nevojë të përmirësimit të kulturës financiare në vend. Sot ka më shumë sfida dhe pasiguri në menaxhimin e financave personale në kushtet e zhvillimeve të vullshme të inovacioneve teknologjike dhe ofrimit të shërbimeve dhe produkteve financiare më komplekse. Ka më shumë produkte dhe shërbime financiare të ofruara dhe zgjedhja e tyre bëhet e vështirë. Gjithashtu në kushtet e ndryshimeve demografike, zgjedhja e një fondi të përshtatshëm pensioni do të përbëjë një sfidë për të gjithë në të ardhmen.
36. Rezultatet e marra nga Vrojtimi i Kulturës dhe Përfshirjes Financiare tregojnë që duhet të përmirësohen njohuritë bazë financiare të popullatës shqiptare, të racionalizohen vendimet dhe sjelljet e individëve mbi të ardhurat, kursimet, konsumin, investimet, huamarrjen, sigurimin, rrezikun dhe marrja e informacionet tek burimet e duhura. Të dhënat tregojnë se ka diferenca në indeksin e kulturës dhe në treguesit e përfshirjes financiare, sipas karakteristikave socio-ekonomike të individëve, që duhet të adresohen. Qasja në ndërtimin dhe koordinimin e përpjekjeve të ardhshme duhet të adresojë sfidat e mëposhtme:
- Segmentet më vulnerabël të popullsisë (gratë, banorët e zonave rurale dhe individët me të ardhura të ulëta) nuk kanë akses në edukim financiar cilësor dhe shumë programe ende nuk janë përshkallëzuar deri tek ata. Nivelet e ulëta të përfshirjes financiare të shoqëruara me nivelet e ulëta të kulturës financiare e bëjnë të vështirë kuptimin e rëndësisë së përfshirjes financiare nga segmentet vulnerabël.
  - Jo të gjitha përpjekjet aktuale për edukim financiar kanë arritur përmasa gjithëpërfshirëse dhe nuk ka matje të drejtpërdrejta të ndikimit të iniciativave. Për më tepër, aktivitetet e ofruara nuk janë të përshtatura me nevojat reale të përfituesit.

Qëllimi i kësaj strategjie është të koordinojë objektivat, programet, instrumentet dhe burimet njerëzore e financiare brenda BSH-së në përmbushje të objektivave strategjike për grupet e identifikuara të interesit.

4. KORNIZA E SBSHEPF

MISIONI

37. SBSHEPF është krijuar për të siguruar që individët në Shqipëri të fitojnë njohuritë e duhura financiare, të zotërojnë aftësitë, të mbajnë qëndrimet dhe të zhvillojnë sjelljet e duhura, të sakta dhe të zbatueshme financiare që u mundësojnë atyre të marrin vendime të mirinformuara, me synim final përmirësimin e mirëqenies dhe qëndrueshmërisë së tyre financiare.

VIZIONI

38. Vizioni i SBSHEPF është një shoqëri ku të gjithë individët kanë aftësitë dhe kompetencat e nevojshme për të marrë vendimet e duhura financiare për sa i përket shpenzimit, kursimit, huamarrjes, investimit dhe sigurimit, në përputhje me gjendjen dhe objektivat financiare të gjithsecilit. Angazhimi në planifikim të shëndoshë financiar, besimi në sistemin financiar, njohja e të drejtave dhe detyrimeve të konsumatorit, shmangia e rreziqeve kibernetike, si dhe përdorimi efektiv i shërbimeve të rregulluara financiare si dhe i bankingut digjital, do të bëjë që individët, - të jenë në gjendje të përballojnë ngjarje të papritura në të ardhmen, si të rrisin qëndrueshmërinë dhe mirëqenien e tyre financiare.

OBJEKTIVAT KRYESORË

39. Objektivat kryesorë të Strategjisë së Bankës së Shqipërisë për Edukimin dhe Përfshirjen Financiare janë:

I. Miradministrimi i financave personale dhe huamarrja e zgjuar

Miradministrimi i financave personale është pjesë e jetës së përditshme.

Të gjithë individët kanë nevojë për njohuri dhe aftësi financiare për të shfrytëzuar sa më shumë të ardhurat e tyre, për të paguar faturat, përmbushur angazhimet e tjera financiare dhe për të marrë vendime racionale për shpenzimet bazuar në nevojat dhe prioritetet personale apo familjare.

II. Planifikimi dhe kursimi për të ardhmen

Vendosja e objektivave financiarë dhe identifikimi i mënyrave për t'i realizuar ato, përbën një komponent të rëndësishëm të kulturës financiare. Objektivat financiarë mund të jenë afatshkurtër, siç është blerja e një makine, apo afatgjatë, si për shembull, planifikimi për arsimim, blerja e

një shtëpie, apo dalja në pension, arritja e të cilave kërkon ndërmarrjen e hapave konkretë. Për më tepër kërkohet që konsumatorët të kenë njohuri të mira për produktet dhe shërbimet financiare, për të dalluar cilësitë, përfitimet, kostot dhe rreziqet që i shoqërojnë ato.

III. Parandalimi dhe mbrojtja e konsumatorit ndaj ndryshimeve dhe abuzimeve financiare

Çdokush mund të bjerë viktimë e mashtrimit financiar. Individët duhet të jenë të vetëdijshëm mbi hapat që duhet të ndjekin, si t'i minimizojnë rreziqet, si dhe ku duhet të drejtohen për të kërkuar ndihmë nëse mendojnë se janë viktimë e mashtrimit.

OBJEKTIVAT STRATEGJIKË

40. Për të arritur objektivat e Strategjisë, duhet të krijohet një mjedis që vendos kushtet dhe inkurajon nisma të koordinuara e efektive të edukimit dhe përfshirjes financiare. Pesë shtyllat, ku do të mbështetet strategjia, janë:
  - a. Edukimi i brezit të ri kryesisht përmes sistemit arsimor. Studimi i kurrikulave arsimore lidhur me edukimin financiar dhe ofrimi i njohurive financiare shtesë për ta pajisur nxënësin me aftësi të dobishme dhe të qëndrueshme në kohë;
  - b. Rritja e përdorimit të mjeteve dhe burimeve të paanshme të informacionit financiar dhe e iniciativave për një publik të gjerë. Përveç kanaleve të tjera të komunikimit, publikut do t'i vijë në ndihmë krijimi i një portali unik me informacion financiar të plotë dhe cilësor që i qaset atij sipas fazave të jetës;
  - c. Ofrimin të udhëzimeve dhe këshillimit të shënjestruar dhe me cilësi, drejtuar kryesisht segmenteve vulnerabël të popullsisë;
  - d. Kërkimi i sinergjive në organizimin e aktiviteteve dhe programeve të përbashkëta me partnerët, me qëllim maksimizimin e ndikimit përmes një plani të detajuar veprimi;
  - e. Përmirësimi i monitorimit dhe vlerësimit. Vijimi i matjeve të nivelit të kulturës financiare dhe rritja e numrit të programeve edukative të monitoruara dhe vlerësuara për të matur efektivitetin e tyre.

VIZIONI

Përmirësimi i mirëqenies financiare të të gjithë individëve në Shqipëri

Objektivi I:

Miradministrimi i financave personale dhe huamarrje e zgjuar

Objektivi II:

Planifikimi dhe kursimi për të ardhmen

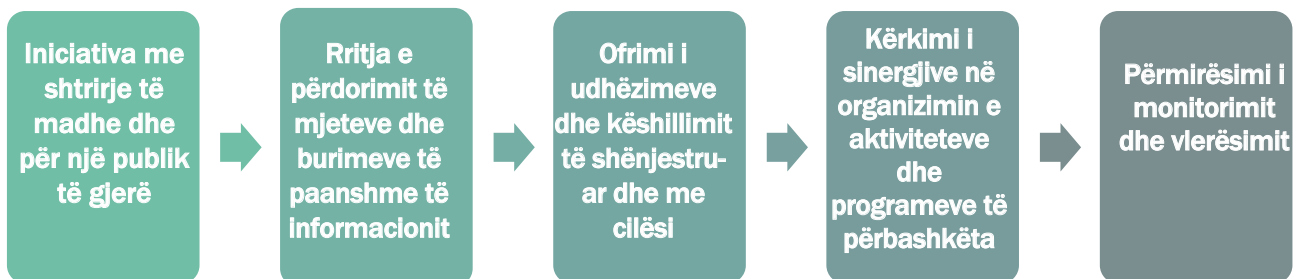
Objektivi III:

Parandalimi dhe mbrojtja e konsumatorit nga mashtrimet dhe abuzimet financiare

STRATEGJIA

Mobilizimin dhe angazhimin e sektorit publik dhe privat për të rritur kulturën financiare të popullsisë për të arritur objektivat kryesorë

Bazuar në prioritetet e mëposhtme:

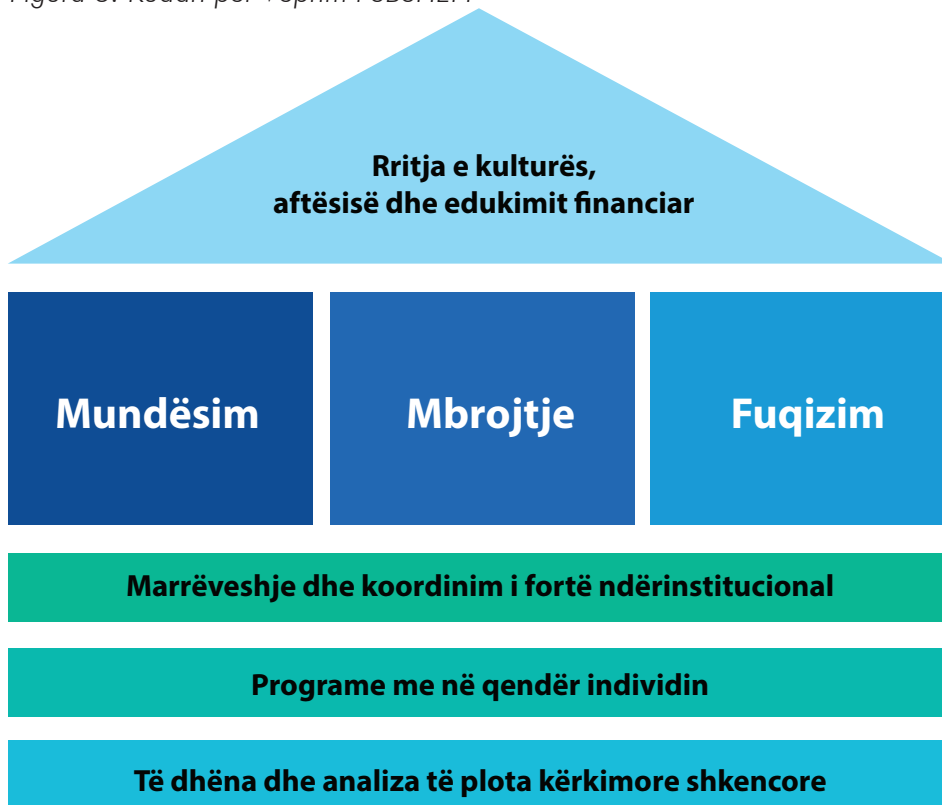

5. KUADRI PËR VEPRIM I SBSHEPF

41. Kuadri i veprimit të SBSHEPF është hartuar duke u bazuar në diagnostikimin e plotë të tregut, në identifikimin e nevojave dhe sfidave në nivel individual, sektorial dhe kombëtar, si dhe në kuadrin ligjor dhe rregullator të Bankës së Shqipërisë. Ai përmban tre fusha gjithëpërfshirëse ndërhyrjeje: (i) mundësimin e të kuptuarit, aksesit dhe përdorimit të shërbimeve financiare të rregulluara bazuar në vendime të informuara; (ii) mbrojtjen e konsumatorëve nga praktikrat e padrejta dhe mashtruese, duke rritur besimin në

shërbimet financiare të rregulluara; dhe (iii) fuqizimin e segmenteve vulnerabël të konsumatorëve me iniciativa të përshtatshme për ta. Për të përmbushur sa më sipër, SBSHEPF bazohet në tre faktorë nxitës themeltarë: (i) marrëveshje dhe koordinim të fortë ndërinstitucional; (ii) qasje me në qendër individin; dhe (iii) të dhëna dhe kërkim shkencor.

Figura 3: Kuadri për Veprim i SBSHEPF

42. Fusha e parë e ndërhyrjes së SBSHEPF është MUNDËSIMI i të kuptuarit, aksesit dhe përdorimit të duhur të shërbimeve financiare të rregulluara bazuar në vendime të informuara. Më konkretisht, kjo përfshin nxitjen e aksesit në shërbimet financiare të rregulluara dhe rritjen e besimit ndaj tyre, duke adresuar paragjykimet dhe keqkuptimet që rrjedhin nga mungesa e informacionit. Për më tepër, SBSHEPF synon të promovojë përdorimin efektiv të shërbimeve dhe produkteve financiare të rregulluara për të ndihmuar të gjithë të arrijnë objektivat e tyre financiarë. Për këtë qëllim, përpjekjet për edukim financiar do të përqendrohen në promovimin e: huamarrjes së zgjuar, shfrytëzimit të instrumenteve efikase të pagesave, vlerës në kohë të parasë dhe investimit për të ardhmen nëpërmjet kursimeve dhe mjeteve të tjera. Së fundi, përpjekjet për edukim financiar do të ecin paralelisht me risitë e tregut, veçanërisht në drejtim të shërbimeve financiare digjitale. Si të tilla, përpjekjet për edukim financiar do t'u mundësojnë përdoruesve aksesin dhe përdorimin e shërbimeve financiare digjitale në mënyrë të sigurt.

43. **Së dyti, SBSHEPF-i synon të MBROJË konsumatorët nga praktikat mashtruese dhe t'i informojë mbi rreziqet e inovacionit në shërbimet financiare.** Në praktikë, kjo kërkon shpërndarjen e njohurive për të drejtat, detyrimet dhe rrugët për zgjidhjen e ankesave, si dhe promovimin e standardeve e praktikave të drejta dhe etike të industrisë.
44. **Fusha e tretë kyçe e ndërhyrjes fokusohet në FUQIZIMIN e të gjitha segmenteve të popullsisë dhe pajisjen e tyre me aftësi dhe njohuri e duhura financiare.** SBSHEPF thekson nevojën për vëmendje të veçantë ndaj popullatave të marginalizuara dhe të përjashtuarve financiarisht, përmes ndërhyrjeve të përshtatura për ta. Sipas të dhënave të Vrojtimit për Matjen e Kulturës dhe Përfshirjes Financiare, ekziston një nevojë e qartë për të forcuar iniciativat e edukimit financiar dhe për të vepruar në mënyrë strategjike për arritjen e grupeve të individëve me nivel më të ulët të kulturës dhe përfshirjes financiare.
45. **Përsa i përket bashkëpunimit dhe koordinimit ndërinstytucional, BSH do të punojë për intensifikimin e bashkëpunimit me aktorë publikë dhe privatë të angazhuar në edukimin e publikut dhe identifikimin e sinergjive të reja, me synim ngritjen e këtyre përpjekjeve në nivel kombëtar.** Një sërë organizmash ndërkombëtarë rekomandojnë adresimin e rritjes së kulturës financiare nga institucionet publike e private përmes hartimit dhe zbatimit të strategjive kombëtare të edukimit financiar¹⁵.
46. **Sipas qasjes me në qendër individin, iniciativat e edukimit financiar hartohen bazuar në një vlerësim të plotë të nevojave të popullsisë së synuar dhe në përputhje me vlerësimin e ndikimit të tyre.** Ky proces zakonisht përfshin identifikimin e mangësive, nevojave, kontekstit dhe rezultateve të sjelljes, për të ndihmuar konsumatorin me informacion për përmirësimin e përvojave të përsëritura në kohë dhe rezultateve të tyre. Gjatë gjithë procesit, do të ndiqen praktikat e mira dhe udhëzimet ndërkombëtare për të siguruar efikasitet dhe për të minimizuar rreziqet.
47. **Si nxitëse të objektivave më të gjerë të zhvillimit, përpjekjet e edukimit financiar duhet të lidhen dhe të krijojnë sinergji me prioritetet e politikave kombëtare, por duke u bazuar në të dhëna dhe analiza të plota kërkimore shkencore.** Mbështetja në të dhëna, fakte dhe analiza sa më të plota kërkimore do të shërbejë për të vlerësuar hendeqet, diferencat që ekzistojnë dhe për të matur ndikimin e programeve të ndërmarra.

¹⁵ G20/OECD ka miratuar agjendën e edukimit financiar duke prezantuar një sërë parimesh të nivelit të lartë: Përfshirja Financiare Novatore (2010); Mbrojtja Financiare e Konsumatorit (2011); Strategjitë Kombëtare për Edukimin Financiar (2012); Rekomandimi i Këshillit të OECD për Kulturën Financiare, OECD/LEGAL/0461; dhe Parimet e nivelit të lartë të G20 për Përfshirjen Financiare Digjitale (2021).

48. **Plani i veprimit i SBSHEPF i paraqitur në fund të kësaj strategjie është hartuar në përputhje me objektivat kryesorë dhe strategjike të saj dhe praktikisht i zbërthen ato në bashkësinë e aktiviteteve sipas tematikave dhe grupeve të interesit.** Ai synon të adresojë: edukimin e brezit të ri kryesisht përmes sistemit arsimor; rritjen e përdorimit të mjeteve dhe burimeve të paanshme të informacionit financiar, si dhe shtimin e iniciativave për një publik të gjerë; ofrimin e udhëzimeve dhe këshillimit të shënjestruar dhe me cilësi, drejtuar kryesisht segmenteve vulnerabël të popullsisë; kërkimin e sinergjive në organizimin e aktiviteteve dhe programeve të përbashkëta; përmirësimin e kërkimit, monitorimit dhe vlerësimit përmes ofrimit të udhëzimeve dhe këshillimit të personalizuar dhe me cilësi. Këta objektiva do të realizohen përmes aktiviteteve të mirëmenduara informuese dhe edukative, të përshtatura sipas nevojave të audiencës së përzgjedhur.

RREGULLIMI INSTITUCIONAL

49. **SBSHEPF do të zbatohet nga një grup pune ndërdepartamental, i krijuar nga përfaqësues të departamenteve të ndryshme të BSH (DK, DSPKF, DPM, DSF, DM, DOM, DE, DTI), të cilët do të angazhohen në përgatitjen dhe ofrimin e programeve të edukimit financiar, në varësi të mandatit dhe fushës së tyre të ekspertizës. Ndjekja dhe mbarëvajtja e Strategjisë do të koordinohet nga Departamenti i Kërkimeve, i cili do të përcaktojë tematikat dhe aktivitetet në përmbushje të misionit të SBSHEPF.**

BUXHETI

50. **Financimi i programeve dhe aktiviteteve specifike të Planit të Veprimit të BSH do të sigurohet si rregull nga buxheti institucional.** Megjithatë, SBSHEPF ka qasje fleksibël ndaj financimit dhe fondet mund të vijnë edhe nga burime të ndryshme, si për shembull nga institucione publike, organizata private dhe apo të shoqërisë civile për të financuar përpjekjet apo projektet e përbashkëta. Disa lloje financimi përfshijnë (por nuk kufizohen në):
- Vetëfinancim. BSH financon programet e saj të edukimit financiar sipas mandatit përkatës, me burime të brendshme.
  - Financimi i përbashkët. Disa institucione/organizata partnere bashkëfinancojnë një program ose iniciativë specifike.
  - Donatorët. Donatorë të ndryshëm mund të jenë të interesuar të mbështesin aktivitetet e edukimit financiar të Bankës së Shqipërisë.

6. MONITORIMI DHE VLERËSIMI

51. **Një kornizë e qëndrueshme monitorimi dhe vlerësimi është domosdoshmëri për zbatimin e suksesshëm të SBSHEPF.** Më konkretisht, ajo do të mundësojë gjurmimin e progresit me kalimin e kohës, identifikimin e pengesave dhe vlerësimin e impaktit të synuar të aktiviteteve. Programet kryesore do të vlerësohen për sa i përket efikasitetit, ndikimit dhe shkallës në të cilën ato kontribuojnë në objektivat strategjike. Për më tepër, rezultatet e monitorimit dhe vlerësimit ofrojnë bazën për planifikimin e aktiviteteve të ardhshme.
52. Për matjen e progresit të SBSHEPF, BSH do të zhvillojë, mbajë dhe ndjekë ecurinë e projekteve të edukimit financiar dhe programeve të lidhura me to dhe do të monitorojë një sërë rezultatesh për të siguruar që zbatimi i nismave të edukimit financiar është në rrugën e duhur. Në këtë fazë të parë të Strategjisë, **monitorimi dhe vlerësimi i impaktit të SBSHEPF do të kryhet përmes treguesve si më poshtë:**
- Numri i shkollave të përfshira në programet e edukimit financiar;
  - Numri i mësuesve të trajnuar;
  - Numri i nxënësve të përfshirë;
  - Numri i individëve që do të aksesojnë faqen zyrtare të internetit dhe rrjetet sociale të BSH;
  - Numri i individëve të ndihmuar nga programet e tjera të orientimit dhe mbështetjes së kulturës financiare;
  - Barometri lidhur me cilësinë e programeve ose aktiviteteve të ofruara;
  - Numri i aktiviteteve të realizuara (nga Plani i Veprimit);
  - Rezultatet e vërtetimit dhe matjeve të efektshmërisë së programeve të edukimit financiar;
  - Rezultatet e studimeve dhe vlerësimeve kërkimore, si p.sh. të Vërtimit për Matjen e Kulturës Financiare.

7. VEPRIMET PRIORITARE

60. SBSHEPF është një dokument subjekt ndryshimi, i cili gjatë vitit të parë të zbatimit i jep përparësi disa projekteve të përzgjedhura. Projektet do të përzgjidhen sipas ndikimit, praktikave më të mira dhe prioriteteve në varësi të nevojave në zhvillim të tregut.
61. Bazuar në ecurinë e planit të veprimit dhe progresin drejt objektivave kryesorë, në fund të vitit 2024 do të kryhet një rishikim afatmesëm i zbatimit të SBSHEPF, për të vlerësuar progresin dhe identifikuar sfidat dhe mundësitë e reja. SBSHEPF do të rivlerësohet përmes një procesi konsultativ për të përcaktuar veprime të mëtejshme ose masa korigjuese që sigurojnë efektivitetin e saj.

OBJEKTIVAT STRATEGJIKË		
1. Edukimi i brezit të ri kryesisht përmes sistemit arsimor	2. Rritja e përdorimit të mjeteve dhe burimeve të paanshme të informacionit financiar dhe e iniciativave për një publik të gjerë	3. Rritja e kulturës financiare të popullatës përmes ofrimit të udhëzimeve dhe këshillimit të personalizuar dhe me cilësi
Plani i veprimit		
1.1 Studimi i kurrikulave arsimore dhe ofrimi i njohurive financiare shtesë për ta pajisur nxënësin me aftësi të dobishme dhe të qëndrueshme në kohë 1.2 Rishikimi i tekstit mësimor për gjimnazistë "Financat personale në duart tuaja" dhe promovimi i tij në shkolla 1.3 Zhvillimi i trajnimeve për mësues me qëllim rritjen e kompetencës dhe angazhimit të tyre për mësimdhënien e edukimit financiar 1.4 Shtimi i aktiviteteve edukuese për nxënës dhe studentë	2.1 Krijimi i një portali unik për edukimin financiar të individëve, i organizuar sipas fazave të jetës, i cili do të shërbejë si burim bazë informacioni financiar 2.2 Përcjellja e informacionit përmes kanalesh alternative për të targetuar grupe të ndryshme interesi (media sociale, radio, podcaste, burime të tjera të paanshme informacioni) 2.3 Promovimi i programeve të edukimit financiar të bazuara në vendin e punës 2.4 Organizimi i fushatave ndërgjegjësuese drejtuar publikut të gjerë për promovimin e rëndësisë së kulturës financiare	3.1 Nxitja e praktikave më të mira në ofrimin e programeve që ofrojnë udhëzime të personalizuar dhe këshillim, veçanërisht për grupet vulnerabël 3.2 Përmirësimi i udhëzimeve dhe këshillimit për të përbushur më mirë nevojat e individëve 3.3 Ndërtimi i kapaciteteve të ndërmjetësve për të ofruar programe të edukimit financiar për individët, familjet dhe komunitetet e papërfshira financiarisht dhe/ose vulnerabël
TREGUESIT KRYESORË		
<ul style="list-style-type: none"> • Numri i shkollave të përfshira në programet e edukimit financiar • Numri i mësuesve të trajnuar • Numri i nxënësve të përfshirë 	<ul style="list-style-type: none"> • Numri i individëve që aksesojnë faqen e BSH, rrjetet sociale të saj • Numri i individëve që përdorin burime të paanshme informacioni • Numri i individëve të përfshirë në programet edukuese dhe ose fushatat ndërgjegjësuese • Rezultatet e vrojtimeve dhe matjeve të efektshmërisë së programeve të edukimit financiar 	<ul style="list-style-type: none"> • Numri i individëve të ndihmuar nga programet e orientimit dhe këshillimit • Vlerësime nga ndërmjetësit në lidhje me udhëzimet dhe këshillimin e ofruar • Rezultatet e studimeve dhe vlerësimeve kërkimore
4. Kërkimi i sinergjive në organizimin e aktiviteteve dhe programeve të përbashkëta	5. Përmirësimi i kërkimit, monitorimit dhe vlerësimit	
Plani i veprimit		
4.1 Identifikimi i partnerëve/aktorëve të rinj potencialë për zbatimin e planit të veprimit të SBSHEPF 4.2 Përmirësimi i bashkërendimit ndërmjet ofruesve të programeve të edukimit dhe ofruesve të shërbimeve 4.3 Rritja e kapaciteteve njerëzore të përfshira në zbatimin e SBSHEPF, duke mësuar nga praktikat më të mira ndërkombëtare me qëllim rritjen e cilësisë së programeve të edukimit financiar në nivel kombëtar	5.1 Pjesëmarrja në studime kërkimore dhe raporte ndërkombëtare të fushës 5.2 Kryerja e matjes së kulturës dhe përfshirjes financiare të popullatës në nivel kombëtar 5.3 Rritja e aksesit në mjete dhe burime për të mbështetur praktikën e mira të monitorimit dhe vlerësimit 5.4 Nxitja e praktikave të mira duke rritur aksesin e ekspertëve të fushës për të identifikuar iniciativat e efektshme	
TREGUESIT KRYESORË		
<ul style="list-style-type: none"> • Numri i bashkëpunëtorëve (partnerë/aktorë të rinj potencialë) • Numri i aktiviteteve/ programeve të përbashkëta të edukimit financiar • Numri i pjesëmarrjeve në aktivitete ndërkombëtare në fushën e edukimit financiar 	<ul style="list-style-type: none"> • Të dhënat dhe indikatorë mbi matjen e kulturës dhe përfshirjes financiare të të rriturve në Shqipëri • Numri i programeve të edukimit financiar të monitoruara dhe vlerësuara • Vlerësime nga ofruesit e edukimit financiar mbi efektshmërinë e programeve dhe praktikave më të mira 	

PLANI I VEPRIMIT TË SBSHEPF, 2024-2026¹⁶

Nr.	Masa	Lloji i aktivitetit	Institucioni/njësia përgjegjëse	Institucioni mbështetës	Objektivi/qëllimi	Grupi i interesit	Treguesi i performancës	Afati
1. Edukimi i brezit të ri								
1.	Organizimi i Ditës Ndërkombëtare të Kursimit	Orë mësimore	BSH/DK	Shkolla 9-vjeçare	Edukimi financiar i nxënësve të shkollave 9-vjeçare mbi rëndësinë e kursimit	Nxënës 9-vjeçare	Numri i nxënësve dhe shkollave të përfshira	Tetor 2024-2026
2.	Çmimi i Guvernatorit për Diplomën më të mirë	Konkurs	BSH/DK-KG		Mbështetja dhe incentivimi i studentëve për punë shkencore mbi tema të lidhura me bankungun qendror, financat dhe ekonominë	Studentë	Numri i studentëve të përfshirë	Dhjetor 2024-2026
3.	Shpërndarja e Modulit me zgjedhje të lirë "Financat personale në duart tuaja"	Program mësimor	BSH/DK	Gjimnaze	Edukimi dhe aftësimi financiar i nxënësve gjimnazistë, si pjesë e kurrikulës arsimore me zgjedhje të lirë	Gjimnazistët	Numri i nxënësve dhe shkollave të përfshirë	Shtator 2024-2026
4.	Leksione në universitete	Leksione	BSH/GP	Universitete	Rritja e njohurive financiare të studentëve mbi tema të lidhura me bankungun qendror, financat dhe ekonominë	Studentë	Numri i studentëve dhe i universiteteve të përfshirë	2024-2026
5.	Organizimi i Javës së Parasë, (konurse, orë mësimore, leksione, vizita në Muze/banka etj.)	Aktivitete të ndryshme	BSH/DK	MAS, AAB, ASD, shkolla	Ndërgjegjësimi dhe rritja e kulturës financiare të fëmijëve dhe të rinjve, në kuadër të fushatës globale	Nxënës 9-vjeçare, gjimnazistë dhe studentë	Numri i nxënësve dhe shkollave të përfshirë Numri i studentëve dhe i universiteteve të përfshirë	Mars 2024-2026
6.	Rishikimi i tekstit mësimor për gjimnazistë "Financat personale në duart tuaja"	Program mësimor	BSH/DK	Gjimnaze	Përditësimi dhe pasurimi i tekstit mësimor me qëllim kultivimin e kulturës financiare të gjimnazistëve dhe aftësimi i tyre për të ardhmen	Gjimnazistët	N/A	Gusht 2024

¹⁶ Plani i veprimit për periudhën 2025-2026 do të rishikohet në fund të vitit 2024, në varësi të ecurisë dhe realizimit të aktiviteteve të dyvjeçarit të parë dhe treguesve të performancës së tyre.

Nr.	Masa	Lloji i aktivitetit	Institucioni/njësia përgjegjëse	Institucioni mbështetës	Objektivi/qëllimi	Grupi i interesit	Treguesi i performancës	Afati
7.	Shpallja e Tetorit – Muaj të Kursimit dhe organizimi i aktiviteteve të ndryshme për nxënës dhe studentë	Aktivitete të ndryshme	BSH/GP	MAS, AAB, ASD, shkolla	Ndërgjegjësimi dhe rritja e kulturës financiare të fëmijëve dhe të rinjve	Nxënës 9-vjeçare dhe gjimnazistë	Numri i nxënësve dhe shkollave të përfshirë Numri i studentëve dhe i universiteteve të përfshirë	Tetor 2024
2. Rritja e përdorimit të mjeteve dhe burimeve të paanshme të informacionit financiar								
8.	Hartim dhe publikim artikulli për rritjen e ndërgjegjësimi të grave mbi rëndësinë e kulturës financiare	Artikull në revistë	BSH/ZvGuv I – DK	Media	Ndërgjegjësimi i publikut ose i grave mbi rëndësinë e kulturës financiare në funksion të fuqizimit e rritjes së mirëqenies së tyre financiare	Gratë/publiku i gjerë	Tirazhi i revistës	2024
9.	Postime në rrjete sociale për çështje të edukimit financiar	Postim	BSH/DK		Rritja e kulturës financiare të publikut të gjerë	Publiku i gjerë	Numri i postimeve Numri i shikimeve dhe reagimeve	2024-2026
10.	Hartimi i një fjalorthi me termat më të përdorur financiarë për publikun e gjerë	Publikim fjalori	BSH/DK		Vënia në dispozicion të publikut të gjerë të një informacioni profesional dhe të pavarur, të shkruar me një gjuhë të thjeshtë e të kuptueshme	Publiku i gjerë		2024
11.	Prezantimi i rezultateve të marra nga "Aksesi në financim i ndërmarrjeve"	Takim	BSH/DK	AAB, AMA, Dhomat e Tregtisë	Njohja e ofruesve të shërbimeve financiare me gjetjet e anketës dhe me nevojat e ndërmarrjeve për financim apo produkte financiare	Publiku i gjerë	Numri i pjesëmarrësve	2024
12.	Prezantimi i rezultateve të marra nga vrojtimi "Matja e kulturës dhe përfshirjes financiare"	Takim	BSH/DK	AAB, AMA	Njohja e ofruesve të shërbimeve financiare me gjetjet e anketës për matjen e kulturës financiare të individëve me qëllim rritjen e përfshirjes financiare të tyre	Publiku i gjerë	Numri i pjesëmarrësve	2024
13.	Prezantimi i rezultateve të marra nga "Vrojtimi i pasurisë së familjeve"	Takim	BSH/DK	AAB, AMA	Njohja e ofruesve të shërbimeve financiare me gjetjet e anketës dhe me nevojat familjeve për financim apo produkte financiare	Publiku i gjerë	Numri i pjesëmarrësve	2024

Nr.	Masa	Lloji i aktivitetit	Institucioni/njësia përgjegjëse	Institucioni mbështetës	Objektivi/qëllimi	Grupi i interesit	Treguesi i performancës	Afati
3. Rritja e kulturës financiare të popullatës përmes ofrimit të udhëzimeve dhe këshillimit të personalizuar dhe me cilësi								
14.	Pjesëmarrja në panairë "Festivali i Aftësive, Punës dhe Karrierës Expo"	Workshop	BSH/DK	Expocity Albania, Albanian Skills	Aftësimi financiar i të rinjve dhe të rriturve në kuadër të të mësuarit përgjatë gjithë jetës, punësimit, këshillimit dhe edukimit në karrierë	Popullata e rritur	Numri i pjesëmarrësve	2024-2026
15.	Trajnime për gratë	Trajnime	BSH/GP	Shoqatat për mbrojtjen e të drejtave grave	Fuqizimi i grave përmes rritjes së kulturës dhe përfshirjes financiare të tyre	Gratë	Numri i pjesëmarrësve Numri i aktiviteteve	2024-2026
16.	Trajnime për sipërmarrësit e rinj dhe NMVM	Trajnime	BSH/GP	Dhomat e tregtisë, AAB	Rritja e kulturës financiare të sipërmarrësve të rinj dhe NMVM, me qëllim aftësimin dhe rritjen e përfshirjes së tyre financiare	Sipërmarrësit e rinj dhe NMVM	Numri i pjesëmarrësve Numri i aktiviteteve	2024-2026
4. Kërkimi i sinergjive në organizimin e aktiviteteve dhe programeve të përbashkëta								
17.	Përfitimi i asistencës teknike nga homologë dhe ekspertë ndërkombëtarë	Takime pune	BSH/SECOMFE, MAS, AMF, AAB, JAA, AMA, ASD		Rritja e ekspertizës dhe pasurimi i programeve edukuese të BSH	N/A	Numri i bashkëpunimeve	2024-2026
18.	Ngritja e Grupit Ndërdepartament të Punës (GNP)	Akt rregullator	BSH/DK		GNP do të jetë i ngarkuar me hartimin dhe përcjelljen e programeve të edukimit	N/A	N/A	2024
19.	Vendosja e urave të komunikimit dhe rritja e numrit të bashkëpunëtorëve	Komunikim/takime	BSH/DK		Rritja e bashkëpunimeve me qëllim rritjen e shtrirjes së aktiviteteve dhe pasurimin e tyre		Numri i bashkëpunëtorëve	2024-2026
20.	Nxitja e aktorëve publikë e privatë për të bashkërenduar përpjekjet në fushën e edukimit financiar	Komunikim/takime	BSH	MF, MAS, AMF, AAB, JAA, AMA, ASD etj.	Ngritja në nivel kombëtar e çështjes së edukimit financiar në vend	N/A	N/A	2024-2026

Nr.	Masa	Lloji i aktivitetit	Institucioni/njësia përgjegjëse	Institucioni mbështetës	Objektivi/qëllimi	Grupi i interesit	Treguesi i performancës	Afati
5. Përmirësimi i kërkimit, monitorimit dhe vlerësimit								
21.	Vrojtimi për matjen e kulturës dhe përfshirjes financiare të popullatës, 2023	Anketë	BSH/DK	INSTAT INFE/OECD	Analiza mbi gjendjen financiare të rriturve në Shqipëri, si dhe identifikimi i grupeve më vulnerabël.	Popullata e rritur	N/A	2024
22.	Përdorimi i Vrojtimi për matjen e "Aksesit në financim të ndërmarrjeve" për identifikimin e sektorëve dhe ndërmarrjeve më vulnerabël në terma të kulturës financiare	Anketë	BSH/DK-DSF	INSTAT	Identifikimi i grupeve vulnerabël	Ndërmarrjet	N/A	2024
23.	Përdorimi i anketës "Vrojtimi i pasurisë së familjeve" për të krijuar tregues mbi qëndrueshmërinë dhe vulnerabilitetin e familjeve shqiptare.	Anketë	BSH/DK	INSTAT	Mbledhja e të dhënave individuale mbi familjet shqiptare për të analizuar ndër të tjera qëndrueshmërinë dhe brishtësinë financiare të familjeve	Familjet	N/A	2005

AKRONIME

AAB	Shoqata Shqiptare e Bankave
AMA	Shoqata Shqiptare e Mikrofinancës
ASD	Agjencia e Sigurimit të Depozitave
AMF	Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare
BB	Banka Botërore
BSH	Banka e Shqipërisë
JAA	Junior Achievement of Albania
MAS	Ministria e Arsimit dhe Sportit
NMVM	Ndërmarrjet Mikro, të Vogla dhe të Mesme
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto
SECO	Sekretariati Shtetëror i Çështjeve Ekonomike të Zvicrës
SBSHEPF	Strategjia e Bankës së Shqipërisë për Edukimin dhe Përfshirjen Financiare
SKPW	Strategjia Kombëtare e Pagesave me Vlerë të Vogël